

Najô ùczba

EDUKACYJNY DODÔWK DO „PÒMERANII”, NR 8 (90), RUJAN 2015

WĘDANIÉ ÛDĚTKÓWIONÉ
PRZEZ MINYSTRA
ADMINISTRACJI I CYFRIZACJI

Marika Jocz

Nórcëk jigrów dlô nômnieszich

Zwierzãta w lese

Cwiczënk 1

Co to za zwierzãtko? Ògdanij wëzgòdzczi:

Mô krótcné nózci
i malinczi nosek.
Na krzebce iglë nosy,
ale nigdë nic nie szëje.

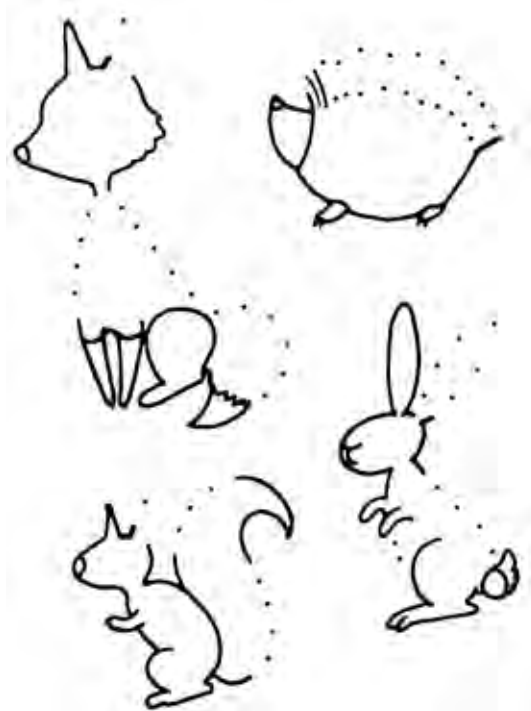
Wiòldzë i piãknë sã to zwierzãta
w wësoczych górach, w lasach mieszkają.
Żòdnë z nich zëmnëch dni nie pamiãtò,
bò wszëtczë smaczno tedë haszkają.

Tëpã, ùszë mô i kłë
– tósza daleczy krewny.
W bòjkach leno biwò zti,
w lese je brëkòwny.

To rudë zwierzãtkò
w wëtrëpie mieszkò.
Skòcze pò wietewkach,
kòchò sã w òrzeszkach*.

Cwiczënk 3

Co to za zwierzãtko? Docëchuj felëjãcë elementë
i pòfarwi òbròzczi.

* Te i jinszë wëzgòdzczi jidze nalezc na starnie: dzieci.epapa.pl

Cwiczënk 2

Òtoczë zelonym kòleczkã pòzwë zwierzãt, jaczë zëmã
spia, a czerwònym kòleczkã tëch, jaczë tedë nie spia.

dzëk

twórz

lës

jéz

wieszczòwka

wilk

sarna

zajc

miedzwiëdz

jòsc

jelëń

szãtopiërz

SKARBNIKA
KASZUBSKA

Cwiczěnk 4

Co to za zwierzątka? Dofùlj lětrě w wŏlněch placach.

mi...dzwiě...z

...ar...a

wiesz...zów...a

lě...

jě...

...ěk

szāt...pi...rz

twŏ...z

jŏs...

w...l...

...e...ěń

z...jc

Cwiczěnk 5

Przczětŏj òpŏwiŏstkā:

Mŏfŏ Zosza wěbrała sā z měmā na szpacěrā do lasa. W lese ùdrzała zwierzāta, chtěrne rěchtějā sā do zěmě.

Na stegnie mŏfi niŏsł na swŏjim krzebce farwně lěstě, żebě zbùdowac sobie dodŏm na mrozně dniě.

Pŏ wietewkach skŏka i chŏwa òrzechě w swŏjim wětrěpie. Midzě drzewama przeniěkŏł z rudā

těpā. A czej wěszłě z lasa na łākā, to dozdrzałě , jak skŏkŏł do swŏjji norczy. Doma Zosza òpŏwiedza ò

wszětczych zwierzātках swŏjěmù tatkŏwi. A tě pamiātŏsz, jacě zwierzātka pŏtkāła Zosza?

kg

Grzëbòwé zniwa w pòwiòstce Bòlesława Bòrka „Grzëbë”

Céle ùczbë

a) pòznawczé

Ùczëń:

- pòznòwò pòwiòstkã Bòlesława Bòrka pt. „Grzëbë”
- pòznòwò słowiznã sparłãczonã z grzëbama

b) kształcãcé

Ùczëń:

- rozwijò czëtanié ze zrozumieniem
- rozwijò jãzëkówé sprawnosć (głosné czëtanié, pisanie)

c) wëchòwné

Ùczëń:

- mò swiadã, jaczé grzëbë sã jadalné, a jaczé trëjãcé
- mò swiadã, jaczé mòże pòtkac zagrózbë w lese

Fòrmë robòtë

- individualnò robòta
- zbièrnò robòta

Metodë robòtë

- problemòwò
- kòrbiònka szkolny/szkólnégò z ùczniama

Didacticznë strzòdczi

- tekst pòwiòstczzi Bòlesława Bòrka „Grzëbë” ze zbièru B. Bòrk *Lesòcczé pòwiòstczzi ë jiné dokòzë*, Wejrowò 2002
- słowarze (np. pòlskò-kaszëbsczzi àutorstwa E. Gòłãbka)

CYG ÙCZBĚ

Cwicznëk 1

- Ùczbã zaczinómë òd znóny jigrë w wisëlca – szkolnò/szkólny zapisëje na tòflë kresczi (mùsi bëc tëli kresków, co lëtrów w słowie do òdgadniãcò), pòd chtërnyma zataconé je słowò GRZËBĚ. Dzecë zgòdiwają słowò i pòdòwają pòsobicã jednã lëtrã. Jeżlë pòdónò lëtra je w słowie, tej szkolnò/szkólny zapisëje ją w pasownym mòlu nad kreską. Jak dzecë nie wëzgòdnã (tzn., że ni ma pòwiedzóny przez dzecò lëtrë w słowie), tej szkolny/szkólnò zapisëje na tòflë (za kòzđã nieòdgadną lëtrã) kreskã òd szëbnicë. Czej ju dzecë òdgadną słowò, tej mùsżã pòwiedzec jegò pòlszczë znaczenié i téż zasadë pisënkù „ë” w słowie „grzëbë”.

- Zapisanié tematu ùczbë: **Grzëbòwé zniwa w pòwiòstce Bòlesława Bòrka pt. „Grzëbë”**. Szkólnò/szkólny krótkò òpòwiòdò dzecóm, ò czim mdzemë sã ùczëlë na ti ùczbie.

Cwicznëk 2

Szkólnò/szkólny rozdòwò tekstë pòwiòstczzi Bòlesława Bòrka pt. „Grzëbë”. Chãtny ùczëń czëtò na głos tekst.

Bòlesław Bòrk, Grzëbë

Grzëbë w naszich stronach rostë prawie wszãdze: w jérkach, chòjnach, lòskach, na łãkach ë pażëcach, a jak bët grzëbòwi rok, to nawetkã w bұлwach pòd lasã. A ò lese sã wcale nie gòdò, bò las je jich pròwdzëwim dodomã, ë grzëbë mają gò na wiedno pachtowóné. Tam òne sã ù siebie.

Jak jò pasł bédto w jérkach, to pòznym latã w Drëdzim Rowie, gdzie stoja téż pòrã jałowców ë danków, tròfiałë sã pròwdzëwczzi z jasnyma główkama, a w naszich búczkach pòd rzmã stoja czasã w rëdze piãkné pròwdzëwczzi z czòrnyma kapeluszama, a òkòma rostë rozma-jitë dzëczë pòtrusë.

Na naszì łãce, gdzie bëta stòrò drëfta na nasz mòl ë gdzie wiãzato sã na trówie nasze kònie, wësëpatë sã jeseniã całë rzmë nëch pieprzników, jak më zwelë pieczar-

czy, a na pażecĕ przĕ ceglany kaplĕcĕ zdarzĕtĕ sĕ prŏw-
dzywczĭ z grĕbĭma nogama. Nad strĕgĕ midzĕ dankama
ĕ jaŏwcamo w parpacy rostĕ prŏwdzĕwĕ ridzci – jak
ŏmama gŏda – z czerwŏnĕ krwiĕ, bŏ tĕ dzĕczĕ majĕ
doch biŏtĕ krew.

– Biŏjta le do lasu, mŏże wa tam nalĕzeta jaczĕgŏs
pŏtrusa, bŏ jŏ ni mŏm nick do pŏtnia, blŏs sĕchĕ
bŭlewczĭ – rzekĕta do nas nŏstarszich jednĕgŏ dnia nasza
mĕma. – Ale ũwazŏjta na zniĕ ĕ nie jidzta za dalek w las.

– Dobrze, mĕmkŏ. Za gŏdzĕnĕ mĕ jesmĕ nazŏd –
rzekĕt Friĕd ĕ wŏlŏz do kŏmŏrĕ za jaczĭms bĕlnym kŏszĭkĕ
z łupkŏw.

– Ale mĕ nie bdzemĕ zbiĕrelĕ pŏtrusŏw, le prŏw-
dzywczĭ – pŏwiedzŏt Pioter.

Jak mĕ wĕszlĕ za stodoĕtĕ na ŏgrodĕ, jŏ sĕ spitŏt bra-
cy:

– Jakĕ turĕ mĕ wezniemĕ? Czĕ na Kawle, czĕ tĕż na
nasze niwĕ?

Braco ŏrzekĕlĕ, ŕe pŭdzemĕ przez nasze bŭczci na
Zelonĕ Drogĕ, a tej wezniemĕ czerĕnk na nasze niwĕ.
Tak mĕ tĕż zrobilĕ. W bŭczkach Pioter ŏstawil nas ĕ
wĕrwŏt sĕ w przŏdk, a na ŏdchŏdnym rzekĕt:

– Jŏ jĭdĕ na rzmĕ. Tam pewno bĕdĕ prŏwdzĭwczĭ.

Miŏt prŏwdĕ. Przĕniŏst sĕtĕdka piĕc cĕdownĕch
prŏwdzĭwkwŏw z czŏrnyma jak pĕk gŏwŕkama.

– Pŏdkĕtŏdk ju je – pŏchwŏliĕ sĕ bracy.

Mĕ mŭ pĕrznĕ zazdroscĕlĕ, ale nabrelĕ chĕce do
zbiĕraniŏ, a to je tĕż wiele wŏrt. Jidzemĕ chŭtkŏ miedzĕ
pŏd Zelonĕ Drogĕ. Jak mĕ minĕlĕ trzĕ kamienie, Pioter
skŏczĭł w pŏle ĕ zawŏtŏt na caĭ gŏs:

– Stŏjta w mŏlu! Tam je zniĕ!

Pŏ prŏwdze, na westrzŏdkŭ miedzĕ leĕa zwinio-
nŏ w sznĕkĕ centkŏwŏnŏ machtnŏ zniĕ. Mia pĕrznĕ
pŏdniosĭ tĕb ĕ wĕtika swŏj cachci jĕzĕk, taczĕ mŏtĕ wi-
detczĭ. Őbeszlĕ mĕ jĕ dalek wkŏt ĕ dali rzniemĕ ju Zelo-
nĕ Drogĕ prosto w las. Pĕrznĕ wĕpŏszony ni mŏglĕ mĕ
sĕ nŏprzŏd zebrac, ale jak Pioter, ten, co miŏt grzĕbŏwĕ
szczĕscĕ zjadĕtĕ, nalŏzĕt jednĕgŏ, a jŏ drĕdzĕgŏ grzĭbka,
wĕlĕknieniĕ minĕtŏ.

– Jidzemĕ linĕ w bŭczny szŏn – rozpŏrĕdzyĕt Friĕd.

Wszĕscĕ na to przĕstelĕ, bŏ tam wiedno bĕtĕ
grzĕbĕ. Pŏ drodze zbiĕrŏmĕ peperlindzi ĕ kŏzĕ brodĕ.
Pioter chcŏt zrĕwac ne slĕszczĕ maslŏnczi, ale mĕ mŭ
ŏdradzĕlĕ, bŏ mĕmka jĭch nie cerpi ĕ je rŏwnak wĕrzucy.
Jak mĕ tak jidzemĕ, Friĕd krzĭknĕt na caĭ gŏs:

– Mŏm grzĕba! Jaczi piĕkny!

Jak gŏ pŏdniosĭ, bĕlno mŭ sĕ przĕzdrzŏt, zrobĭł kwa-
snĕ minĕ ĕ z gŏrzĕ szmĕrgnĕt gŏ w gĕstĕ krze.

– To bĕt szatan, ten przĕsniti pŭrtk, co mŏ w se
trĕczĕznĕ – wĕrzekĕt z gŏrzĕ baro rozczarŏwŏny.

Doszĕlĕ mĕ do bŭczkwŏw. Co tam bĕtŏ prŏwdzĭwkwŏw,
a jaczĕ piĕkne! Kŏzĭd z nas nalŏzĕt pŏ pŏrĕ, a Pioter prawie
mĕdel. Zebraĕt sĕ ju pŏt kŏszĭczka grzĕbŏwĕgŏ ŕniwa.

– Jidzemĕ terŏ w wiŏz, a tej szluchĕtĕ pŏd dodŏm –
pŏwiedzŏt jem do bracy.

W wiŏzu jŏ szedĕt drŏżkĕ, a braco stronama,
kŏzĭd swŏjĕ rzmĕ. Jŏ nalŏzĕt nŏwicy mŏtĕch, ledwie
wĕlazĕtĕch z zemi grzĭbkŏw. Niejedne stojĕ dĕcht blĭskŏ
kŏtowazĕgŏ. Tĕdka dŏwno nicht ni mŭszŏt jachac, bŏ
bĕ je rozjachŏt.

– Ale wa mŏta nazbrŏnĕ prawie caĭ kŏszĭk taczĭch
piĕknech grzĭbkŏw. Wa jestĕ prŏwdzĕwi grzĕbiarze –
pŏchwŏlĕta nas mĕmka. – Terŏ bĕdze smaczne pŏtnie
– doda ũceszonŏ.

• Pŏ przĕczĕtanĭm tekstu dzĕcĕ majĕ ŏpŏwiedzĕc
na pŏniŕszĕ pĕtania szkŏlny/szkŏlnĕgŏ i zapisac
ŏpŏwiedzĕ do zesziwkŏw:

1. Wĕpiszĕ mŏle, gdzie roscĕ grzĕbĕ.
2. Dlŏcze w ŏpŏwiŏstce bracy nowie mŭszelĕ jĭc do
lasu pŏ grzĕbĕ?
3. Wĕpiszĕ z tekstu Bŏlesĕtawo Bŏrka wszĕtczĕ grzĕbĕ
i pŏdzĕlĕ je na jadalnĕ (dobrĕ) i na niejadalnĕ (lĕchĕ)
grzĕbĕ. Czĕj nie wiĕsz, co to sĕ za grzĕbĕ, tej zazdrĕ
do sĕwarza.

Jadalnĕ (dobrĕ) grzĕbĕ	Niejadalnĕ (trĕjĕcĕ) grzĕbĕ

Cwiczeniĕ 3

Na spŏdlĭm tekstu „Grzĕbĕ” namalujta i ŏpiszta wĕzdrzatk
grzĕbŏw w swŏjĭch zesziwkach.

Cwiczeniĕ 4

Pŏrechŭjta grzĕbĕ, chtĕrne ũzbieraĕt karno knŏpŏw.
Dofŭlujta tŏbelkĕ.

Chto? (miono grzĕbiarza abŏ grzĕbiarzŏw)	Gdzie to bĕtŏ?	Lĕczba grzĕbŏw	Őpisĕnk grzĕbŏw

Cwiczeniĕ 5

W teksce „Grzĕbĕ” pŏjawiĕt sĕ znankŏwnĭk „grzĕbŏwi”.
Wpiszĕ gŏ w pasŏwny fŏrmie i wĕtŏmaczĕ, jak
rozmiĕjesz znaczeniĕ tĕch rzĕczeniŏw.

- a) ..... rok – .....
- b) ..... ŕniwa – .....
- c) miec zjadĕtĕ ..... szczĕscĕ – .....

• Pŏdrechŏwaniĕ zamkĕtŏscĕ ũczbĕ (czĕgŏ jesmĕ sĕ
naŭczĕlĕ).

Domŏcĕ zadaniĕ

Wĕmĕszĕlĕ i nacĕchŭj rebŭs, chtĕrnĕgŏ rozrzeszeniĕ
mdze sĕ tĭkaĕt sĕwŏ pŏznŏnĕgŏ na dzysĕszĭ ũczbie.

ÒDPŌWIEDZĚ DO ZADANIŌW

Cwiczenk 2, pĕtaniĕ 1

- w jĕrkach
- chŌjnach
- lŌskach
- na łąkach ĕ pażecach
- w bŭlwach pŏd lasã

Cwiczenk 2, pĕtaniĕ 2

Mĕmka knŏpŏw pŏprosyła jich, żebĕ przĕniesiĕ jaczĕs grzĕbĕ do bŭlew na pŏłniĕ.

Cwiczenk 4

Chto? (miono grzĕbiarza abŏ grzĕbiarzŏw)	Gdze to bĕło?	Lĕczba grzĕbŏw	Ōpisĕnk grzĕbŏw
Pieter	na rzmie	5	cĕdŏwnĕ prŏwdzywczĭ, z czŏrnyĕma jak pĕk gŏwŏwkama
Pieter i Bŏles	jĭdãĕ Zelonã Droãã prosto w las	pŏ jednym grzĭbkŭ	ni ma pŏzwĕ
wszĕtcĕ	jĭdãĕ linã w bŭczny szŏn	tegŏ ni ma wiedzec	peperlindzi, kŏzĕ brodĕ
Friĕd	ŏb drogã w bŭczny szŏn	1	szatan
wszĕtcĕ	czĕj doszĕ do bŭczkŏw	kŏdzi pŏ pŏrã, a Pieter prawie mãdel	prŏwdzywczĭ
wszĕtcĕ	na drŏzce w wiłozu	dokãdno nie je wiedzec, nŏwiãcy ũzbĭerŏt Bŏles	mŏtĕ grzĭbczi (pŏzwa nieznoŏ)

Cwiczenk 5

- grzĕbŏwi rok – je to rok, w chtĕrnyĕm rosce wiele grzĕbŏw
- grzĕbŏwĕ Źniwa – plŏn, zebrŏnĕ grzĕbĕ
- mĕc zjadtĕ grzĕbŏwĕ szczĕsĕ – mĕc szczĕsĕ do nalŏzaniŏ nŏwiãcy grzĕbŏw

Karolĕna Czemplik

Wanozimĕ pŏ Kaszĕbach

Wejrowŏ - dĕchŏwŏ stolĕca Kaszub

Cĕle ũczbĕ

Ŭczĕn:

- pŏznŏwŏ historiã rodu Wejhera i gardu Wejrowŏ
- zapŏznŏwŏ sã z wĕzdratkã i symbŏlikã herbŭ gardu
- pŏszerziwŏ swŏjã słowiznã tikajãcã sã wĕrŏzaniŏ wseczĕcŏw
- ũtrwaliwŏ wiĕdzã zwĕnĕgŏwŏnã ŏb czas zwĕdzywaniŏ gardu

Metodĕ robŏtĕ

- dofŭlowiwaniĕ pŭstĕch placŏw w tekscĕ
- wskŏzywaniĕ zdaniŏw zamikajãcĕch w se bez-zmiłkŏwĕ i fałszĕwĕ òdpŏwiescĕ
- ũsŏdzaniĕ samŏstŏjny nadczĭdci

Formĕ robŏtĕ

- indywidualnŏ / w pŏrach

Didacticznĕ pŏmŏce

- kŏrta robŏtĕ (mŏzĕ jã òprŏcowac np. w fŏrmie ksãżeczczi)

Bibliografiŏ

J. Ellwart, *Kaszuby. Przewodnik turystyczny*, Gdynia 2009, s. 64–72.

F. Mamuszka, *Wejherowo i Ziemia Wejherowska*. Gdańsk 1969, s. 50–67.

Rowerem na Szlaku Dworŏw i Pałacŏw Pŏłnocnyĕch Kaszub, red. M. Fedoruk, R. Kamiński, P. Syrocki, Gdańsk 2010, s. 10–11.

S. Rospond, *Słownik etymologiczny miast i gmin PRL*, Wrocław 1984, s. 418.

<http://www.wejherowo.pl/>. Zakładki: Historia; Dzieje miasta Wejherowa; Herb i flaga.

CYG WANODŽI

Przed zaczãcym wanodzi szkólny rozdôwô kòzdemù ùczniowi (abò pôrze ùczniów) jeden egzemplôrz kòrtë robôtë z zadaniã do zrobieniã.

Dzysdnia òdwiadzisz Wejrowò, gard załôżony w pòłowie XVII statatëgò przez Jakùba Wejhera. Twòjim zadaniem mdze òdwiadzenië mòłów, jaczé przëblëżã Cë nié leno dzeje negò sedlëszcza, ale téż historiã Kaszub. Jeżlë mdzesz bòczlëwò slëchac i zdrzec, na gwës ùdò Cë sã bezzmiłkòwò dofùlowac kòrtã robôtë. Dobri zwënëdźi!

Cobë zrobic pierszë zadanië, mùszisz zwiedzëc Zalã Tradicji i Historii Wejrowa, chtërna nachòdò sã w Ròtëszu przë placu Jakùba Wejhera 8. Mdzesz miec leżnosc òbaczëc tuwò wiele czekawëch ekspònatów. Czej ju zwiedzisz wëstòwk, wiëndzë z bùdinkù. Mòł, w jaczim sã nalëzesz, to plac Wejhera. Òdszëkòj wòlnã łòwkã, a pòstãpno robi nòslëdnë zadania.

Zadanië 1

a) W jedny z zalów nachòdò sã zawieszony na scanie herb gardu. Majãcë za mòdło òriginał, nacéchuj herb Wejrowa i przënożelno gò pòfarwuj. Cobë pòznac symbolikã òsobnëch elementów herbù, dofùluj pùstë place w pòdònym teksce, wëbiërajãcë pasownë elementë spòmiedzë pòdònëch niżi.

..... - symbol wiérnotë Bògù i kròłowi, a téż farwa mòrza, z chtërnym bët sparłãczony ród załòzcë i gard.

..... - symbol ùtcëwòscë, wiérnotë tradicji i nòbòżnoscë, z jaczi znóny sã Kaszëbi.

..... - przëbòcziwò ò dëchòwi parłãczë, jakò rzeszi Wejrowò i Jerozolëmã.

..... - symbol Mãczy Pańszi przedstawiony w cyklu kalwarijszczich kaplëców abò przëbòczenië herbù Wejherów, na chtërnym mòże ùdrzec trzë taczë kwiatë.

..... - symbol dobëtnëch wòjnów prowadzonëch przez załòzcã gardu.

biòti krziż maltańszi, czerwionò róza, mòdrosc, laùrowi wiñc, biòtò farwa

b) Òb czas zwiedzaniò Zalë Tradicji i Historii Wejrowa tã miòł/miała leżnosc òbaczëc snòzé zale, czekawë ekspònatë i dwie makëtë przedstòwiajacë nòwòzniészë mòle w gardze. Na spòdlim zwënëgòwòny wiëndzë wpiszë kòl kòzdegò zdaniò lëtrã P, jeżlë zamikò òno w se pròwdzëwë infòmacje, abò F - jeżlë niepròwdzëwë.

1. Starszima załòzcë gardu bëlë Jakùb Wejher i Zofiò Szczawińskò. P/F
2. Na zòczãtkù Wejrowò nazëwało sã Wejrowskò Wòlò. P/F
3. W ròtëszu nachòdajã sã dokùmentë z pòdписenkã kròla Jana Sobieszczëgò. P/F
4. Makëtë przedstòwiajã teròczasny i stòrodòwny dzël gardu. P/F

5. W Zalë Tradicji i Historii Wejrowa nachòdajã sã przedmiotë sparłãczonë z kaszëbskã kùlturã, m.jin. instrumëntë, òbleczënczi, tobaczërë. P/F

Bòczënk: W nym zadaniem mòzesz zwënëgòwac dodòwkòwë pùntkë. Sygnie, że napiszesz jesz ròz zdania, przë jaczych rëchli mòsz pòstawionë lëtrã F, tak cobë nym razã òne zamikałë w se pròwdzëwë infòmacje.

.....
 .....
 .....
 .....

Zadanië 2

a) Twòjim pòstãpnym zadaniem je òdszëkanië na placu pòmnika, chtëren nachòdò sã na òdjmikù.

Òdjmik pòchòdzy ze starnë: www.wejherowo.pl

Czej ju gò nalëzesz, napiszë, kògò wizerënk nachòdò sã na westrzòdkù wejrowszczëgò rënkù.

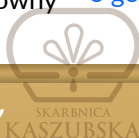
.....

b) Òpiszë jak nòbëlني pòstac, jakò òstała tam przedstawionò. Dòj òsoblëwi bòczënk na sztaturã chłopa. Jak mészlisz, co mòże òna symbolizowac?

Bòczënk: Zwënëgùjesz dodòwkòwë pùntkë, jeżlë Twòja robòta mdze zamikac w se wicy nigle 10 rozmajitëch znankòwników!

.....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....

Czekawòstka: Jeżlë zwiedzòsz rënk òb czas pòtmiò, to mòsz leżnosc wëslëchac Kaszëbszczëgò Himnu, chtëren ò gòdzënie 12 rozbrzëmiëwò z ròtëszowi wieżë!

c) W jedny z narożniców rėnkù nachòdò sã swiãtnica ùdėtkòwionò przez Jakùba Wejhera. Niestetė, teròczasny bũdink kòscoła nie pòchòdò z czasów załòzcė gardu, ale z XVIII stalatėgò. Napiszė, pòd jaczim zawòłanim je to kòscòt.

.....

Cobė rozrzeszėc pòsobnė zadaniė, mùszisz jic do kòscoła òjców francyszkanów, jaczi nachòdò sã sprzėti pòtნიოვო-wschòdny narożnicė placu, przė szasėju Refòrmatów 19. Ta swiãtnica ùdėtkòwionò przez Wejhera dozda najich czasów. Pò zwiedzenim kòscoła zėndzė do pòdzemiów – weńscė nachòdò sã w szczice kòscoła przė wòttòrzu. Jeżlė bezzmiłkòwò òdpòwiėsz na pòniższė pėtania, to mdzesz mógł/mògła przeńc do slėdnėgò zadaniò.

Zadaniė 3

a) W pòdzemiach kòscoła nachòdajã sã trzė grobnice. Napiszė, chtò je pòchòwóny w kòzdi z nich.

.....

.....

b) Czė wszėtczė trėmė w rodzėznowi grobnicė Wejherów wėzdrzã tak samò? Dlòcze?

.....

.....

c) Kùli francyszkanów je pòchòwònėch w grobnicė przeznaczony dlò klòsztorników?

.....

.....

d) Jaczė przedmiotė sparłãczonė z rodzėznã Wejhera nachòdajã sã na wėstòwkù? Chtėren z nich wėdòwò sã Cė nòbarzi wòrtny? Dlòcze?

.....

.....

Czekawòstka: Fakt, że Jakùb Wejher razã z rodzėznã je pòchòwóny niė leno w załòżonym przez se gardzė, ale tėż w grobnicach ùdėtkòwionėgò przez se kòscoła, je òsoblėwòscã na eùropejskã miarã!

Slėdnė zadaniė zdaje na Ciebie w Gardowim Parkù miona A. Majkòwuszczėgò. Duńdzesz tam szasėjã Kòscelnym, jaczi nachòdò sã kòl kòscoła sw. Anė. Jeżlė bòczlėwò mòsz wzėronė na stòrodòwnotė gardu, to bez jiwru dofùlėjesz pùstė placė w kròtczim teksce tikajãcym sã dziejów Eùropė i historii Wejrowa.

Zadaniė 4

Malbòrszci wòjewòda ..... òb czas wòjnė kròla Władislawa IV procėm Mòskwie òstòt zasėpóny w pòdkòpie w czasie òbleżeniò warowni ..... pòd Smòleńskã. W sztòce grozė òn złòżił slėbė, w jaczych przėrzekł, że pò wėdostanim sã ze smiertelnėgò niebezpiekù wėbũdėje kòscòt pòd zawòłanim ..... i kòscòt pòd zawòłanim sw. Anė, chtėren mdze służił ....., a tėż kalwariã. Wejher dotrzymòt złòżony na pòlu biòtcki òbietnicė i w ..... roku zãłòżił sedlėszczė, jaczė na zòczãtkù nazėwało sã ..... Sėtmė lat pòzdze, w 1650 roku, król ..... nadòt sedlėszczu gardowi przėwilėj.

Bòczėnk!

Wėmienionė wėzi òbiektė mòże zwiedzėc darmòk pò rėchlėszim telefònicznym kòntakce.

Gardowi Ròtėsz

plac Jakùba Wejhera 8, 84-200 Wejrowò, tel. 58 6777000
Ròtėsz mòże zwiedzywac òd pòniedzdiòtkù do piãtkù w gòdzėnach 9–15.

Kòscòt sw. Anė

sz. Refòrmatów 19, 84-200 Wejrowò, tel.: 58 6721755

ÒDPÒWIEDZĚ DO ZADANIÓW

Zadaniė 1

- a) Przėnòlėżnò pòsobica: mòdrosc, biòtò farwa, biòti krziz maltańszci, czerwionò ròza, laurowi wińc.
  - b) Òdpòwiėscė: 1F, 2P, 3F, 4F, 5P.
- Zdania, jaczė nòt bėto pòprawic tak, cobė zamikatė w se pròwdzėwė infòrmacje:
- 1) Starszima załòzcė gardu bėlė Jón Wejher i Ana Szczawińskò.
  - 3) W Ròtėszu nachòdajã sã dokùmentė z pòdписėnkã kròla Jana Kadzmierza.
  - 4) Makėtė przedstòwiajã stòrodòwny dzėł gardu i kalwariã.

Zadaniė 2

- a) Jakùba Wejhera
- c) Pòd zawòłanim Swiãti Trójcė.

Zadaniė 3

- a) W pierwszy grobnicė je pòchòwóny Jakùb Wejher i jegò nò-blėszsi, w pòstãpny – klòsztornicė, a w slėdny sã cała rodzėznė Przebendowsczych.
- b) Niė wszėtczė grobnice wėzdrzã tak samò. Nòwikszė przėnòlėgajã do Wejhera i jegò dwùch białków, zòs mniėszė do dzecy.
- c) W grobnicė je pòchòwònėch 57 klòsztorników.
- d) Na wėstòwkù nachòdajã sã m.jin.: aùtenticzny òbleczėnk, szkaplėrz, medaliòn, grzebiėn Jakùba Wejhera i ròzańc jedny z còrków Wejhera, a tėż slėbnò òbrãczka drėdzi białczy Wejhera.

Zadaniė 4

Malbòrszci wòjewòda **Jakùb Wejher** òb czas wòjnė kròla Władislawa IV procėm Mòskwie òstòt zasėpóny w pòdkòpie w czasie òbleżeniò warowni **Biòtò** pòd Smòleńskã. W sztòce grozė òn złòżił slėbė, w jaczych przėrzekł, że pò wėdostanim sã ze smiertelnėgò niebezpiekù wėbũdėje kòscòt pòd zawòłanim **Swiãti Trójcė** i kòscòt pòd zawòłanim sw. Anė, chtėren mdze służił **francyszkanóm**, a tėż kalwariã. Wejher dotrzymòt złòżony na pòlu biòtcki òbietnicė i w **1643** roku zãłòżił sedlėszczė, jaczė na zòczãtkù nazėwało sã **Wejrowskò Wòlò**. Sėtmė lat pòzdze, w 1650 roku, król **Jón Kadzmiėrz** nadòt sedlėszczu gardowi przėwilėj.

Tłòmaczėła: **Hana Makuròt**

Hana Makurôt

Òglowé wiadta ò jistnikù.

Òtmiana jistników białogłowuszcégò òrtu

JISTNIK – je to part mòwë. Za pòmòcą jistnika mòżemë nazwac **zachë, przedmiotë, òsobë, zjawiszcza**. Jistnik òdpòwiôdò na pëtania: **chto? co?** Jeżlë chcemë zapëtac ò òsobã, tej ùżiwómë: **chto?** (np. *szkólnò, mëma, Michòł*), a jeżlë chcemë zapëtac ò przedmiot abò zjawiszczë, tej ùżiwómë: **co?** (np. *stółk, łapa, deszcz*).

Cwiczënk 1

Z pòdónëch tekstów wëpiszë jistniczi.

Jan Brzechwa

Wielbłąd

Wielbłąd dwigò swòje garbë,
Czejbë dwa nõdrogszë skarbë.
A sã czasã barò gòrzi,
Że trzecégò miec ni mòże.

Lew

Lew pazrã lwia, je wiedzec, mò
Przez zãbë wrogów przecygò
Bò jak lew rëknie leno,
Niedrëch òd razu przepòdł.

Zebra

Je pròwdzëwò ta tu zebra?
Czë pòpròwdze z nią to je tak?
Czë téż malòrz nië za dobri
W sztrëpczi òsta pòmalowòł?

(Jan Brzechwa, *Brzechwa dziecòma*, skaszëbił T. Fòpka, Gduńsk 2014).

ÒRT JISTNIKA

Kòzden jistnik mò swój òrt. Mómë trzë òrtë:
białogłowuszczi òrt, (ta) np.: *sostra, cotka, szafa, tasza*;
chłòpszczi òrt, (ten) np.: *òjc, pùjk, kòmpùtr, kwiat*;
dzecny òrt, (to) np.: *dzeckò, drzewò, kòłò, òkno*.

Cwiczënk 2

Niżi mòsz pòdónë rozmajité słòwa. Wpiszë je do tòflë w pasowny rubrice.

jabkò, jizba, kam, gròpk, deka, knòp, Michòł, wio-
dro, trus, miedłò, arbata, ptòch, stuńce, starka, mlékò,
drëszka, mòrze, taska

Jistniczi		
białogłowuszczi òrt (ta)	chłòpszczi òrt (ten)	dzecny òrt (to)

LÈCZBA JISTNIKA

Jistnik òtmieniówò sã przez lëczbã i mòże òn miec **pòjedyncznã lëczbã**, np.: *królewionka, dëtk, zòrno*, abò **wielnã lëczbã**, np.: *królewionczci, dëtczi, zòrna*.

Cwiczënk 3

Òd pòdónëch jistników w pòjedynczny lëczbie ùsadzë jistniczi we wielny lëczbie.

ksążka – ksążczci

czitel – ..... drzewò – .....

lës – ..... chëcz – .....

jòjkò – ..... òkò – .....

łëzka – ..... kòrtka – .....

ògród – ..... kòt – .....

szkòła – ..... kùra – .....

PRZÈPÒDK JISTNIKA

Jistniczi òtmieniówajã sã przez przèpòdczi. Òtmiana przez przèpòdczi nazëwónò je **deklinacjã**. W kaszëbsczim jãzëkù wëstãpiwò sëtme przèpòdków. Do kòzdegò przèpòdka przèpasowóné je apartné pëtanié. Dzãka òtmianiu przez przèpòdczi mòżemë ùżëwac jistników w rozmajitëch fòrmach w zdaniach.

Nòprzòd pòznómë òtmianã przez przèpòdczi **białogłowuszcich jistników**.

W kaszëbsczim jãzëkù jinã òtmianã mają białogłowuszcë jistniczi zakùńczoné na **-a**, np. *mëma, gãba*, a jinã òtmianã mają białogłowuszcë jistniczi zakùńczoné na spòzwãk, np. (ta) *mësz, kòsc*. Teròzka pòznómë blòs òtmianã nëch białogłowuszcich jistników, chtërne kùńczã sã na **-a**.

pòjedyncznò lëczba

Nazëwòcz (chto?, co?) òwca dòka réga zemia

Ròdzòcz (kògò?, czegò?) òwcë dòczy rëdzi zemi

Dòwòcz (kòmù?, czemù?) òwcë dòce rëdze zemi

Wìnowòcz (kògò?, co?) òwcã dòkã régã zemiã

Narzãdzòcz (z kim?, z czim?) òwcã dòkã régã zemiã

Mòlnik (ò kim?, ò czim?) òwcë dòce rëdze zemi

Wòfiwòcz (ò!) òwco! dòkò! régò! zemiò!

wielnò lëczba

Nazëwòcz (chto?, co?) òwce dòczy rëdzi zemie

Ròdzòcz (kògò?, czegò?) òwców dòków régów zemiów

Dòwòcz (kòmù?, czemù?) òwcóm dòkóm régóm zemióm

Wìnowòcz (kògò?, co?) òwce dòczy rëdzi zemie

Narzãdzòcz (z kim?, z czim?) òwcama dòkama régama zemiama

Mòlnik (ò kim?, ò czim?) òwcach dòkach régach zemiach

Wòfiwòcz (ò!) òwce dòczy rëdzi zemie

Cwiczënk 4

Òtmieni przez przèpòdczi słòwa: *jaskùlëca, sostra*.

